

Лекція 5 КЛАСИФІКАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО КОНТРАКТУ

5.1. Багатокритеріальна класифікація

В економічній теорії є велика кількість класифікацій МКК. Наведена нижче об'єднує головні критерії загального і детального розподілу МКК на групи (рис. 5.1) і є прийнятною більшістю як учених, теоретиків, так і практиків.

Односторонні контракти — договори, де тільки одна із сторін, що домовляються між собою, зобов'язується виконати певні умови, визначені у контракті. Вони створюють обов'язки для однієї сторони і право для іншої. Тобто на одній стороні лежить обов'язок належного виконання, інша має право вимагати належного виконання обов'язку без жодної взаємності.

Приклад.

Приймаюча сторона за контрактом зберігання зобов'язана повернути товар у встановлений строк у належному стані. В свою чергу, інша сторона має право вимагати повернення товару від протилежної сторони без жодної взаємності.

Двосторонні (синаллагматичні) та багатосторонні контракти-договори — це ті, в яких права та обов'язки виникають у кожній стороні (наприклад, контракти купівлі-продажу або орендні контракти). Односторонній контракт необхідно відрізнити від односторонніх юридичних операцій, для виникнення яких достатньо волі тільки одного суб'єкта. Проте всі МКК є двосторонніми юридичними операціями, оскільки для їх виникнення потрібне узгодження волі хоча б двох контрагентів. Слід також розрізнити двосторонній контракт з великою кількістю осіб та багатосторонній контракт. Якщо у першому кілька суб'єктів на одній стороні висловлюють єдину волю, продиктовану взаємним інтересом, то в багатосторонньому контракті кожний його учасник виступає самостійною стороною і висловлює особисту волю, захищаючи індивідуальний інтерес.

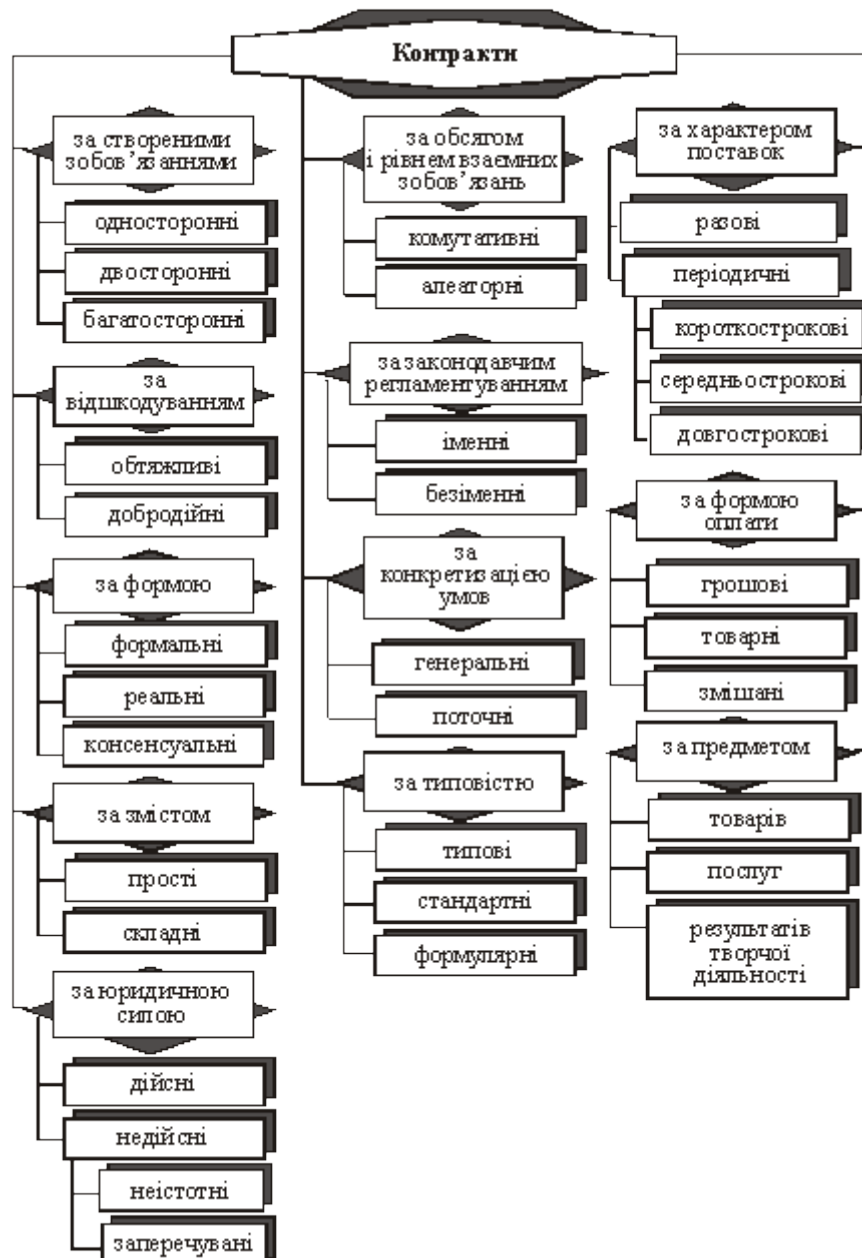

Рис. 5.1. Багатокритеріальна класифікація контрактів

Обтяжливі (боргові, покриті) контракти — контракти, на підставі яких одна сторона забуває певну користь, але в той самий час повинна забезпечити іншій стороні відповідну вигоду, подати визначене відшкодування.

Добродійні (безоплатні) контракти — контракти, в яких сторона не видає жодного відшкодування за користь, здобуту з договору.

Формальні контракти — контракти, для укладання яких недостатньо

узгодження волі контрагентів, а вимагається висловити цю угоду в особливій формі.

Приклад.

Контрагент В з України укладає МКК з контрагентом А з Великобританії. Згідно з чинним законодавством України МКК повинні укладатися в письмовій формі.

Реальні контракти — контракти, для укладання яких також недостатньо узгодження від контрагентів, а необхідна передача предмета контракту (наприклад, контракти купівлі-продажу послуг).

Консенсуальні контракти — контракти, для здійснення яких не вимагається ніякої форми, крім звичайного узгодження волі контрагентів, яке може бути виражене вербально.

Прості контракти — контракти, структура яких складається з елементів одного контракту.

Складні контракти — контракти, у структурі яких є елементи різних контрактів (наприклад, контракти купівлі-продажу товарів, що включають елементи контрактів перевезення, зберігання, страхування).

Неістотні контракти — контракти, які суперечать конституційним принципам суспільного устрою, нормам, дотримання яких гарантується під загрозою примусу чи відповідно до моралі суспільства.

Заперечувані контракти — контракти, які укладені з недоліками волевиявлення чи особами з обмеженнями діє- та правоздатності.

Комутативні контракти — контракти, за яких у момент укладання контракту відомі обсяг, рівень і співвідношення взаємних зобов'язань сторін.

Приклад.

Орендні контракти.

Комісійні контракти.

Конкретно відомо, що віддає одна сторона та що отримує інша.

Алеаторні контракти — ризиковані контракти, контракти честі, за яких у

момент укладання невідомі рівень, обсяг і співвідношення взаємних обов'язків (наприклад, контракти страхування).

Іменні контракти — контракти, які вказані в законодавстві під спеціальними назвами.

Приклад.

Орендні контракти Комісійні контракти Контракти купівлі-продажу товарів.

Безіменні контракти — контракти, які не зазначені у законодавчих і нормативних актах (наприклад, франчайзинг).

Генеральні контракти — контракти, в яких сторони визначають загальні елементи співробітництва в одному великому діловому заході (наприклад, будівництво великих інвестиційних об'єктів).

Поточні контракти — конкретизація генеральних контрактів. Укладаються в основному на термін до 1 року.

Типові контракти — контракти, які склалися в ділових сферах та які одноманітним способом регулюють визначені відносини у певній господарській галузі.

Стандартні контракти — контракти, які виникли у певній діловій сфері та містять визначені елементи, характерні для такого виду операцій.

Формулярні контракти — контракти, які передбачають усі ситуації, які могли б виникнути з визначених відносин з контрагентами. Їх укладають банки, фінансові установи, складські підприємства, залізничні відомства, які мають велику клієнтуру.

Контракти з разовою поставкою — передбачають поставку однією стороною іншій узгодженої між ними кількості товару до встановленої у контракті дати. Разові контракти бувають з короткими і довгими строками поставки.

Контракти з періодичною поставкою — передбачають регулярну періодичну поставку узгодженої в них кількості товару протягом встановленого строку. Контракти з короткими строками поставки, тобто до 1

року, називаються короткостроковими, або річними. Контракти зі строками поставки 1—5 років називаються середньостроковими, 5—20 років — довгостроковими.

Контракти з оплатою в грошовій формі — передбачають розрахунки у визначеній узгодженій сторонами валюті із застосуванням обумовлених у контракті способу оплати та форми розрахунків.

Контракти з оплатою в товарній формі передбачають узгодження продажу одного або кількох товарів з купівлею іншого товару (товарів). Розрахунки в іноземній валюті не проводяться. Такі контракти включають товарообмінні та компенсаційні угоди.

Товарообмінні (бартерні) контракти — передбачають простий обмін узгодженої кількості одного товару на інший. В них встановлюється кількість товарів, що взаємопостачається або ж сума, на яку сторони зобов'язуються поставити товар.

Компенсаційні контракти (прості) — передбачають взаємну поставку товарів на однакову вартість. Крім цього, передбачається узгодження між сторонами цін таких товарів.

Контракти з оплатою в змішаній формі — це контракти на будівництво підприємств «під ключ» на умовах цільової позички та оплати затрат частково в грошовій, а частково в товарній формі. На сьогодні це — найпоширеніші контракти.

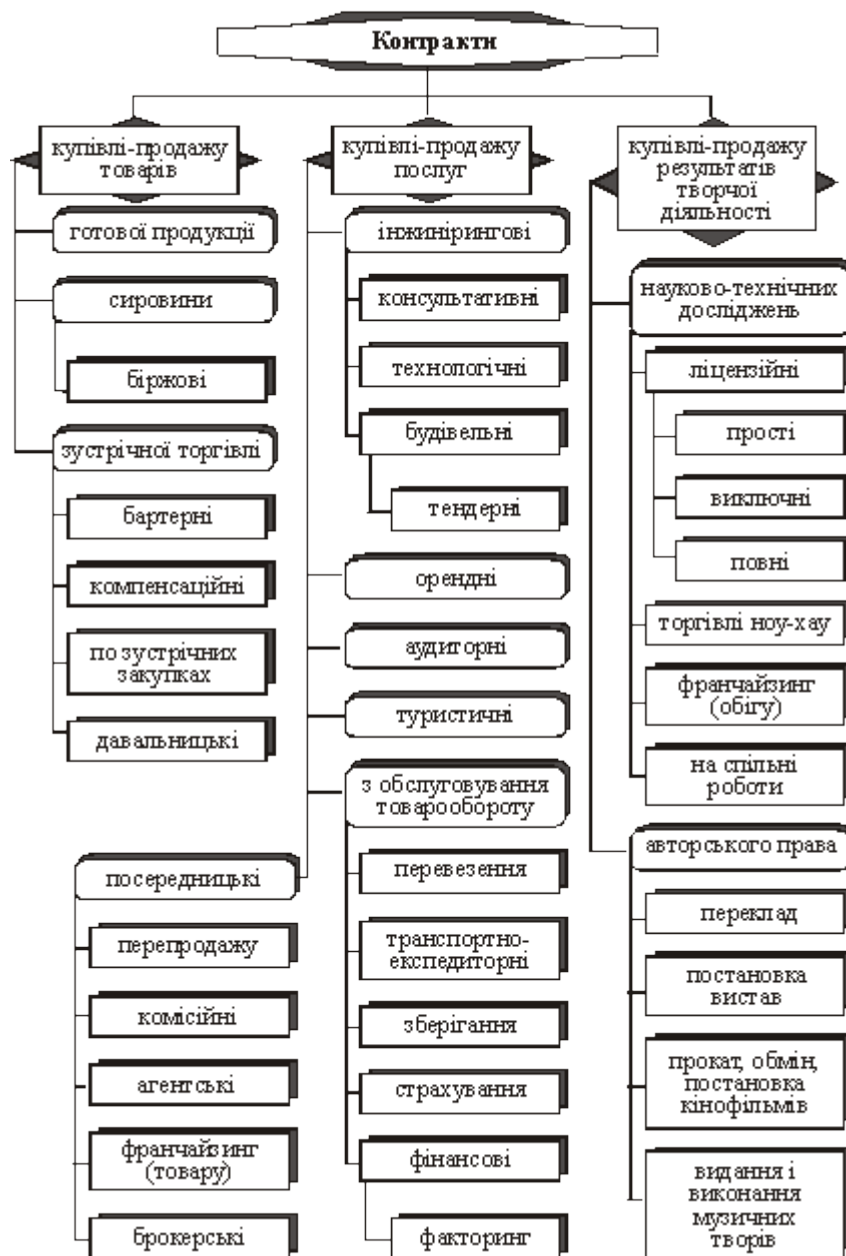

Рис. 5.2. Класифікація контрактів за предметом

МКК купівлі-продажу інжинірингових послуг — це договір про надання комплексу або окремих видів інженерно-технічних послуг, зв'язаних з проектуванням; з будівництвом та введенням об'єкта в експлуатацію; з розробкою нових технологічних процесів на підприємстві замовника; з удосконаленням існуючих виробничих процесів однією стороною МКК та оплатою їх іншою крім перелічених, МКК купівлі-продажу консультаційних послуг включає умови, що визначають валюту платежу, порядок вирішення

суперечок, арбітраж тощо (загадані у МКК купівлі-продажу товару та за своїм змістом ідентичні для названого контракту).

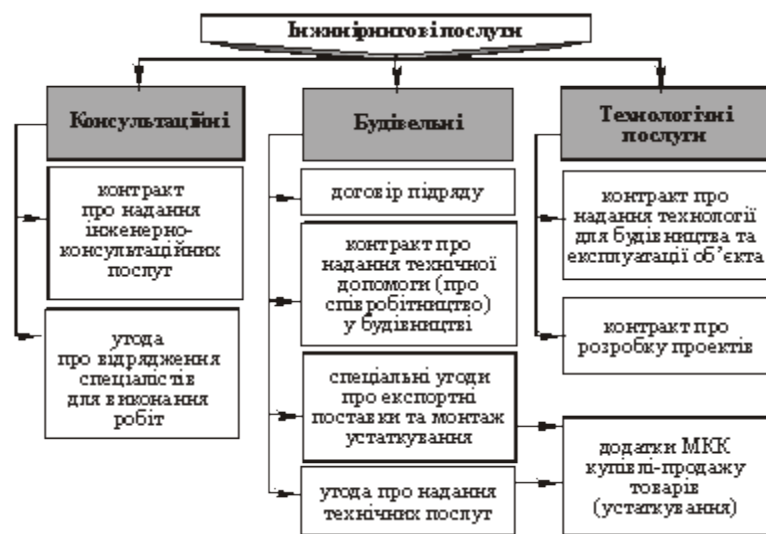

Рис. 5.3. Види інжинірингових контрактів

Таблиця 5.2 СТРУКТУРА І ЗМІСТ МКК З КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ КОНСУЛЬТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ

Умови	Зміст
Сторони	Чітке визначення Юридичний статус Відповідальність (колективна чи індивідуальна)
Преамбула	Мета та заінтересованість сторін
Предмет та сфера дії	Характер, масштаби, місце та мета проекту Сфера дії
Строки початку та закінчення надання послуг	Строки: · початку — визначаються поетапно для кожної стадії після затвердження контракту протягом визначеного числа тижнів з моменту набуття контрактом юридичної сили; · закінчення — протягом визначеного числа місяців з моменту початку строків надання послуг
Передача прав та обов'язків консультанта	З попередньої письмової згоди замовника

<p>Обов'язки сторін</p>	<p>Опис завдань сторін на різних стадіях проекту та визначення їх повноважень. Процедура передачі документів замовнику.</p> <p>Приблизний перелік обов'язків консультанта:</p> <ul style="list-style-type: none"> · проведення попередніх техніко-економічних обґрунтувань та досліджень, пов'язаних із загальним проектуванням; · планування та підготовка креслень і кошторисів затрат; · основне планування і складання програми фінансування; · підготовка попередніх ескізів, проектної документації, специфікацій; · оцінка пропозицій щодо будівництва об'єктів; · оцінка пропозицій щодо устаткування; · консультації щодо заявок на підряди, оферентів, цін і т. д.; · контроль за будівництвом, виготовленням і монтажем устаткування; · інструкції для підрядників; · звіт про виконану роботу <p>Приблизний перелік обов'язків замовника:</p> <ul style="list-style-type: none"> · передача інструкцій; · надання документації, спеціальних знань, · приміщень, устаткування; · надання інформації про місцеве законодавство; · надання спеціальних послуг; · сприяти щодо видачі віз і дозволів, митної очистки і т. д.; · надання банківської гарантії; · оплата всіх послуг відповідно до узгоджених умов
<p>Невиконання сторонами контрактних зобов'язань</p>	<p>Відповідальність за невиконання контракту</p> <p>Врегулювання розподілу додаткових затрат</p>

	Компенсація за збитки
Винагорода	Винагорода консультанта та субконсультанта Способи визначення винагороди консультанта: · на основі погодинної оплати з урахуванням додаткових затрат; · у вигляді відсоткової частки від вартості будівництва об'єкта з урахуванням додаткових затрат; · у вигляді паушальної суми з урахуванням додаткових затрат (Міжнародні загальні умови договорів між замовником та інженером-консультантом)
Податки та інші збори	Визначення переліку податків і зборів Розподіл їх між сторонами
Інтелектуальна власність запатентована інформація	Дозвіл про повторне використання технічної документації Межі. Розподіл затрат, пов'язаних з використанням патенту чи ліцензії Конфіденційність інформації Страховання

Міжнародний орендний контракт — це договір про надання орендодавцем орендатору товарів, які перетинають кордон країни орендодавця, у виключне користування на встановлений строк за певну винагороду на визначених умовах.

ВИДИ МІЖНАРОДНОЇ ОРЕНДИ

За строками:

- лізинг;
- хайринг;
- рентинг.

За змістом і методами здійснення:

- фінансова;
- поточна.

Таблиця 5.3 СТРУКТУРА І ЗМІСТ МІЖНАРОДНИХ ОРЕНДНИХ КОНТРАКТІВ

Умови	Фінансова оренда	Поточна оренда
Сторони контракту	Орендодавець і орендатор	
Предмет контракту	Знаходиться у конкретного постачальника, а орендодавець сплачує повну вартість предмета	Знаходиться у власності орендодавця
	Визначається індивідуальними ознаками (тип, модель, ...) чи технічною документацією (схемами, кресленнями і т. д.)	
Строк дії	Контракт стає чинним з дати введення устаткування як об'єкта операції в експлуатацію Строки дії встановлюються у контракті	
Обов'язки сторін	Орендодавець зобов'язаний:	
	<ul style="list-style-type: none"> · укласти контракт купівлі-продажу з постачальником на узгоджених між орендатором і постачальником комерційних і технічних умовах, а також надіслати постачальнику наряд на поставку об'єкта операції; · підписати протокол прийняття після введення об'єкта в експлуатацію; · укласти контракт страхування на весь строк орендного контракту 	<ul style="list-style-type: none"> · поставити устаткування в придатному для експлуатації стані; · надати допомогу для навчання персоналу; · ремонтувати устаткування, якщо зіпсованість викликана не порушенням режиму експлуатації
Обов'язки сторін	Орендатор зобов'язаний:	
	<ul style="list-style-type: none"> · прийняти на себе права орендодавця щодо постачальника при прийманні об'єкта операції; · прийняти об'єкт безпосередньо при поставці; · підтвердити компетентність та бездоганність функціонування устаткування; · при відмові у прийманні об'єкта повідомити у письмовій формі про це орендодавця та вказати знайдені недоліки; · надати орендодавцю необхідні гарантії; · сплатити податки, пов'язані з контрактом 	<ul style="list-style-type: none"> · експлуатувати устаткування відповідно до вимог технічних інструкцій; · забезпечити належне зберігання на період дії контракту оренди; · сповіщати орендодавця про неполадки устаткування; · застрахувати устаткування; · нести затрати, пов'язані з транспортуванням, пакуванням і введенням устаткування в експлуатацію; · своєчасно вносити орендну плату.
Орендні платежі	Встановлення форми та розміру орендної плати. Форми: <ul style="list-style-type: none"> · постійна ставка; · прогресивно знижуюча. Види: <ul style="list-style-type: none"> · фіксована загальна сума; · платіж з авансом; 	

	<ul style="list-style-type: none"> · мінімальна плата; · невизначена плата. Способи: <ul style="list-style-type: none"> · одночасні; · періодичні.
Порядок розірвання	Встановлення визначених «безвідзивного» та «залишкового» періодів «Безвідзивний» — період, протягом якого контракт не може бути анульованим «Залишковий» — період, упродовж якого сторони можуть достроково розірвати контракт

Крім перелічених, МКК купівлі-продажу орендних послуг включає умови, що визначають валюту платежу, порядок вирішення суперечок, арбітраж тощо (згадані МКК купівлі-продажу товару та за своїм змістом ідентичні для названого контракту).

МКК перевезень — договір, в якому одна сторона виступає перевізником (на залізничному транспорті, судах, автотранспорті) і зобов’язується перевезти товар з однієї країни в іншу за відповідну винагороду.

МКК про міжнародну експедицію — договір, згідно з яким одна сторона — експедитор — зобов’язується від свого імені, але за рахунок іншої сторони — комітента — організувати відправки або прийняття товарів, здійснити всі необхідні операції та формальності, пов’язані з перевезенням товару, а комітент зобов’язується оплатити йому експедиторську винагороду та інші необхідні витрати.

Структура МКК міжнародної експедиції:

- пропозиція;
- диспозиція.

МКК страхування — договір, згідно з яким страховик за умови отримання страхової премії зобов’язується виплатити страхувачу визначену суму за товар, якщо виникне страховий випадок, передбачений контрактом.

Транспортне страхування.

За способом перевезень:

- морське;
- авіаційне;
- наземне.

Види морських страхових контрактів:

за фіксацією вартості —

- таксовані;
- нетаксовані.

за змістом —

- рейсові;
- генеральні;
- часові;
- змішані;
- відкриті;
- блок-поліси.

Способи страхування перевезень:

- на ринку морського страхування через брокерів;
- на ринку авіаційного страхування за авіанакладною.

МКК факторингу — це угода між банком та його клієнтом про оплату неоплачених вимог клієнта за рахунок банку за визначену винагороду з виплатою клієнту цієї вартості негайно з відрахуванням суми банківської винагороди та передачі клієнтом вимог банку з гарантією їх вартості.

МКК купівлі–продажу посередницьких послуг — це угода, згідно з якою одна сторона МКК надає іншій визначені послуги посередництва, а остання їх оплачує.

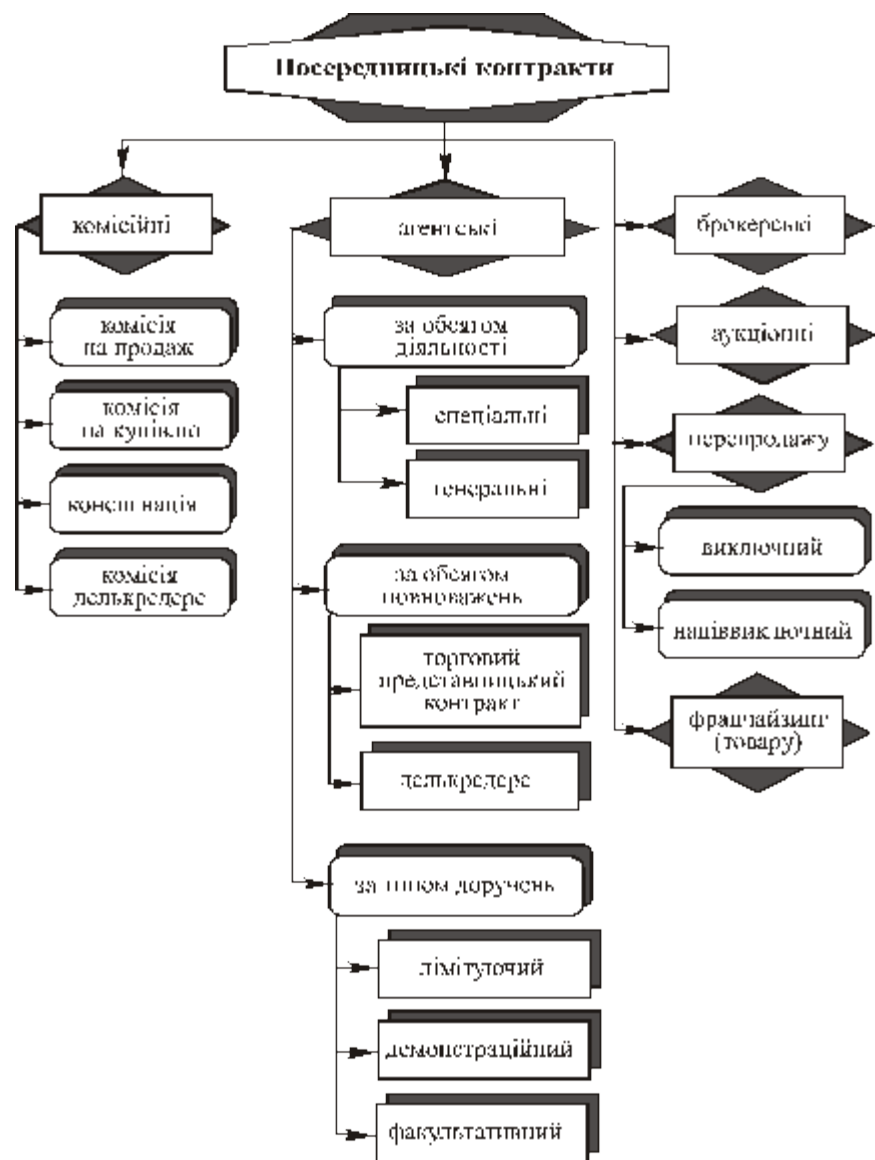

Рис. 5.4. Види посередницьких контрактів

КК про консигнаційний склад — договір, згідно з яким одна сторона (консигнатор) зобов'язується зберігати у себе складований товар, отриманий з-за кордону, за визначену винагороду і передати його покупцям після виконання митних формальностей.

МКК купівлі-продажу результатів творчої діяльності.
Міжнародні ліцензійні контракти — це МКК про встановлення науково-технічних зв'язків, де власник законного права на патент бере на себе зобов'язання передати іншій стороні право на використання даного патенту, а та, в свою чергу, зобов'язується сплачувати власнику визначену винагороду (роялті).

МКК про передачу ноу-хау — МКК, згідно з яким одна сторона — власник ноу-хау — зобов'язується передати певні знання та досвід іншій стороні — користувачу ноу-хау — за відповідну винагороду (роялті).

МКК франчайзингу (обігу) — МКК, згідно з яким ліцензіар франшизи надає ліцензіату пакет послуг (свої секрети, метод виробництва своє реноме, свої методи збуту, знання і досвід, товарні знаки та знаки обслуговування і т. д.) за певну винагороду у відсотках від вартості торгового обігу чи паушально.

Ключові терміни і поняття

Односторонні контракти, обтяжливі контракти, алеаторні контракти, формальні контракти, консенсуальні контракти, заперечувані контракти, орендний МКК, агентський МКК, МКК факторингу, синаллагматичні контракти, добродійні контракти, комутативні контракти, реальні контракти, дійсні контракти, інжинірингові контракти, комісійний МКК, страховий МКК, ліцензійний МКК.

Контрольні запитання

- *Багатокритеріальна класифікація МКК.*
- *Структура і зміст МКК купівлі-продажу товару.*
- *Види інжинірингових послуг.*
- *Структура і зміст МКК купівлі-продажу інжинірингових послуг.*
- *Поняття міжнародної оренди та її види.*
- *Структура і зміст орендних МКК.*
- *Види МКК купівлі-продажу посередницьких послуг.*
- *Види морських страхових контрактів.*
- *МКК факторингу.*
- *МКК купівлі-продажу результатів творчої діяльності.*